

Dalarnas läns redovisning av RU38, uppföljning av kommunernas arbete med geotekniska risker i plan- och byggprocessen, 2019

Avgränsning

Det finns 15 kommuner i Dalarnas län som samtliga har fått de tre enkäterna. Alla kommuner har besvarat minst en enkät. Sammanlagt 33 enkätsvar har lämnats in.

Länsstyrelsen har under hösten 2019 besökt 9 av länets 15 kommuner och då bland annat diskuterat deras arbete med geotekniska risker. De 9 kommunerna valdes ut eftersom Österdalälven och eller Västerdalälven rinner genom kommunen med en trolig geoteknisk problematik på grund av det.

Länsstyrelsen har därutöver scannat av alla inkomna detaljplaner (64 st) under antagandeskedet, d.v.s. detaljplaner för handläggning av Länsstyrelsen inför tillsynsbeslut, mellan angiven period. Därutöver har alla nu gällande kommuntäckande översiktsplaner utifrån angivna sökord scannats av. I de fall det materialet funnits digitalt har det valts. I övrigt har pappersdokumentet använts.

Vilka geotekniska risker hanterar kommunerna vanligtvis?

Kommunerna i allmänhet anser sig vara medvetna om de geotekniska risker som förekommer. Det baseras på deras kännedom om utförda stabilitetsutredningar och geotekniska undersökningar inom kommunen. Generellt är det ras- och erosionsproblematik utmed älvar som är vanligast. I fjällkommunerna kan byggnation på bergssluttningar föranleda speciell geoteknisk hantering. En fjällkommun anger att krav på sluttningshus bör styras upp mer då det generellt är stora markingrepp som görs för att bygga med ”platta på mark”. Även byggande på myrmark i dessa kommuner förekommer med grundläggningsproblematik.

Av svaren framgår att 10 % av kommunerna i ÖP-enkäten respektive 20 % av kommunerna i DP-enkäten inte vet vilka geotekniska risker som finns i kommunen.

Vanligtvis gör kommunerna en bedömning av de geotekniska förutsättningarna inom planområdet, enligt scanningen av detaljplaner. I undantagsfall har markförhållandena inte angetts, vilket kan härledas till att även antagande av upphävande och ändring av detaljplan har räknats i scanningen. Kommunernas benämning på bedömningen varierar från bland annat miljöteknisk markundersökning, geoteknisk kartering, riskutredning, geoteknisk undersökning och geoteknisk utredning. Det vanligaste, av de fem sökta orden (stabilitet, geoteknik, erosion, blocknedfall, skred, slamström), var geoteknik. Endast i undantagsfall har planbestämmelse för att reglera geotekniska frågor angetts på plankartan.

I översiktsplanescanningen är geotekniska ställningstaganden kring ras och skred de mest använda. Därefter erosion vid sjöar och vattendrag samt översvämningar. Alla dessa som

vägledning vid nybebyggelse. Några kommuner har kommunala mål med koppling till geoteknik.

Kompetens inom kommunen

Kommunerna har vanligen ingen kompetens eller endast grundläggande kompetens avseende geoteknik. Vid behov tar man hjälp av extern specialistkompetens. Några kommuner har rutin att ha med räddningstjänsten vid uppstarten av planeringsarbete för att få med dess kompetens och erfarenhet i tidigt skede. En kommun remitterar alla plan- och bygglovsärenden som berör områden med geotekniska frågeställningar till kommunens säkerhetssamordnare medan en annan kommun menar sig att plan- och bygglovhandläggarna besitter god kompetens i de geotekniska frågorna själva på grund av utbildning och erfarenhet.

Planeringsunderlag

De flesta kommuner använder olika nationella och regionala karteringar och översiktliga utredningar som underlag i sitt arbete. En av kommunerna uppger att de i stort sett saknar planeringsunderlag eller inte vet vad som finns. Hälften av kommunerna har upprättat ett eget register/kartskikt över geotekniska undersökningar som gjorts i kommunen.

Kommunerna kan ha mycket material kring geoteknik men de har inte det strukturerat och samlat.

Flertalet av kommunerna tycks inte ha full kännedom om alla de olika planeringsunderlag som finns och kan användas i planeringsarbetet.

I de flesta fall är kommunerna medveten om att man kan remittera SGI för att granska geotekniska säkerhetsfrågor i planprocessen. Vid ett fåtal tillfällen har länets kommuner gjort det. De är också medveten om att det kan ta upp till två månader innan svar erhålles.

Hur hanteras geotekniska risker i ÖP, respektive DP, bygg?

Översiktsplanering

Kända geotekniska risker påverkar ofta bedömningen av utpekad markanvändning i ÖP. Ibland förekommer vägledning/riktlinjer inför kommande prövningar men vanligast är att det generellt hänvisas till kommande geotekniska undersökningar och bedömningar. Det vanligaste förhållningssättet i översiktsplan är att ange riktlinjer för nybebyggelse. De geotekniska riskerna finns samlat i ett kapitel som benämns vanligast med "miljö- och riskfaktorer" eller "ras och skred".

Detaljplanering

Vid den första bedömningen om ett planområde omfattas av geotekniska risker används kunskap från tidigare geotekniska undersökningar, olika planeringsunderlag och översiktsplanen. I de fall geotekniska utredningar görs i planprocessen, sker detta vanligtvis

innan samrådet. Resultatet av de geotekniska utredningarna används i planbeskrivningen och ligger till grund för markanvändningen och planbestämmelserna inom området.

Få kommuner (20 %) har en checklista eller liknande för vad som ska ingå vid beställning av en geoteknisk utredning.

Endast 30 % av kommunerna har en strategi för att hantera befintlig bebyggelse vid upprättande av ny detaljplan inom geotekniska riskområden.

Det saknas strategier för att hantera äldre planer som tillåter byggnation inom geotekniska riskområden.

I scanningen kan konstateras att få detaljplaner innehåller planbestämmelser kopplat till geotekniska risker. I nyare detaljplaner är det vanligt att om det föreligger behov anges det att närmare geoteknisk undersökning kommer att krävas vid bygglovskedet. Om behov föreligger när bygglov är aktuellt i äldre detaljplan ställs det kravet ändå.

Byggprocessen

Vid lokaliseringsprövningen kontrollerar byggnadsnämnden vanligtvis markens lämplighet ur geoteknisk synvinkel med hjälp av de planeringsunderlag som man använder. I de fall det bedöms föreligga någon geoteknisk risk begär byggnadsnämnden en geoteknisk undersökning från byggherren. 15 % av kommunerna kontrollerar inte markens lämplighet i detta avseende.

62 % av kommunerna uppger att översiktsplanen inte ger någon vägledning/riktlinjer som stöd för prövning av bygglov och förhandsbesked i områden med geotekniska risker. Detta stöds av översiktsplanescanningen där det framgår att ungefär hälften av länets kommuner har vägledning eller dylikt om geoteknik.

När en åtgärd avses utföras i ett detaljplanerat område där det är osäkert om geotekniska riskerna är utredda så beviljar 23 % av kommunerna bygglov oavsett om det föreligger geotekniska risker eller inte. Vanligare är det att byggnadsnämnden ställer krav på att byggherren gör en geoteknisk undersökning innan bygglov prövas, alternativt innan startbesked lämnas.

Bygglovsbefriade åtgärder upplevs inte som något problem kopplat till geotekniska risker.

Drygt hälften av kommunerna (54 %) begär in geoteknisk undersökning i vissa fall, inför prövning av startbesked. I vilka typer av ärenden detta sker varierar starkt.

61 % av kommunerna upplever att kontrollplanen vanligen eller alltid innehåller kontrollpunkter avseende geoteknik. Kontrollpunkter avseende omgivningspåverkan under byggtiden är däremot ovanligt eller inte alls förekommande.

23 % av kommunerna har haft tillsynsärenden med anledning av geotekniska risker de senaste 5 åren.

Hur beaktas klimatförändringarnas påverkan på bedömning av geotekniska risker i PBL?

8 av länets kommuner har på något sätt hanterat klimatförändringarnas påverkan på geotekniska risker i sin översiktsplan. Översvämnningar, ras, skred och erosion är det som mest har angivits och där det kan finnas förhållningssätt gentemot byggnation.

Det är framför allt översvämningsrisken som ur klimatsynpunkt hanteras på detaljplanenivå.

Hälften av kommunerna beaktar klimatförändringarna i byggprocessen, främst vid bedömning av översvämningsrisk.

Vilka lagstiftningsproblem kopplat till PBL och geotekniska frågor upplever kommunerna?

Inga problem med lagstiftningen har framkommit. Dock finns en osäkerhet om när under plan- och lovprocessen de geotekniska frågorna ska prövas.

Sammanfattande bedömning av tillämpning av PBL med avseende på geotekniska frågor

Länsstyrelsen bedömer att kommunernas tillämpning av PBL avseende geotekniska frågor i huvudsak fungerar tillfredställande i förhållande till de risker som finns. Kommunerna är medvetna om att geotekniska risker finns och hanterar frågorna i sina processer.

De brister som framgår av undersökningen hör oftast ihop med avsaknad av specialistkompetens hos kommunerna. Detta kan i värsta fall leda till att platsens geotekniska risker inte uppmärksammas i plan- och byggprocessen.

Länsstyrelsen konstaterar att det vid planläggning hanteras olika av kommunerna när man anser sig kunna gå ut på samråd. Vid flertal tillfällen väljer kommunerna att avvakta undersökningar och utredningar av bland annat geotekniska frågor till efter samrådet.

För kommunerna med låg geoteknisk kompetens kan det även vara svårt att veta vad de ska beställa av utföraren av undersökningen och eller utredningen. Generellt anges också att det är brist på geotekniska konsulter på marknaden vilket gör att man behöver ha lång framförhållning och vilket kan vara ett svar på varför kommunerna låter planärenden gå ut på samråd innan undersökningar och utredningar är gjorda.

Övrigt

Det är inte bara fjällkommuner som kommenterat att det idag byggs utifrån byggnadens utformning och inte terrängens beskaffenhet, vilket kan bland annat leda till svårigheter kring tillgänglighet och mycket ingrepp i mark då det blir frågan om sprängning i slänter. Den totala kostnaden för bygget blir billigare än att bygga suterränghus anges som ett motiv. Någon kommun anger att bättre höjdangivelser i detaljplan för färdigt golv skulle vara ett förhållningssätt.